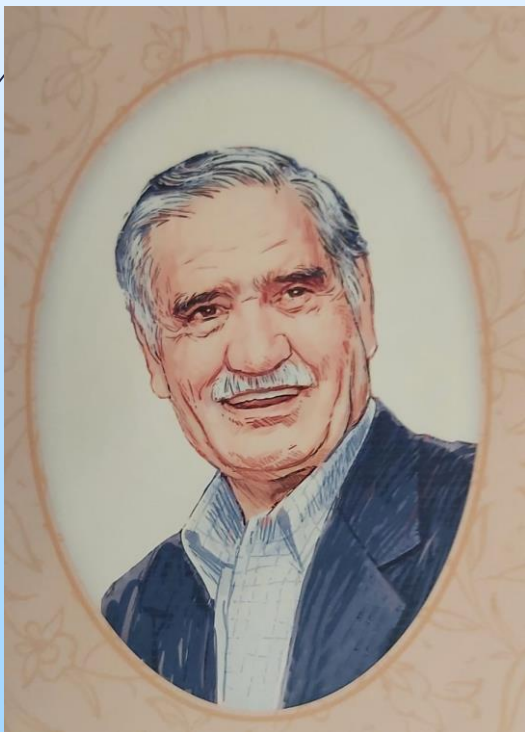

به نام خداوند جان و خرد

استاد اسفندیار معتمدی

پژوهشگر، مؤلف کتاب های درسی
چهره ماندگار آموزش فزنیکی ایران

پرسش از نخست وزیر ژاپن

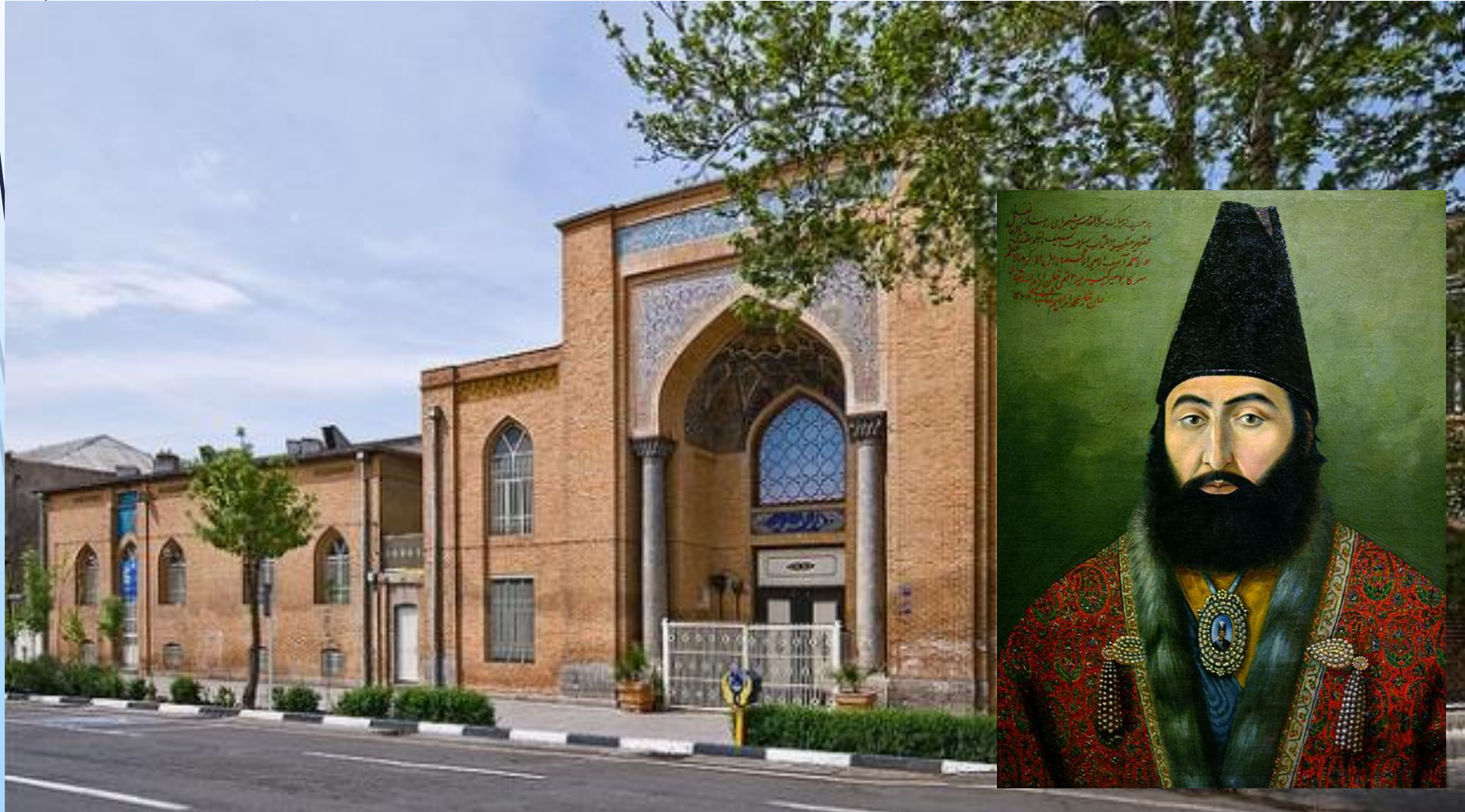
پرسش:

چگونه شد که ژاپن با فقر منابع طبیعی، به این درجه از پیشرفت رسید؟

پاسخ:

ما به معلمانمان احترام امپراتور، مصونیت دیپلمات و حقوق وزیر دادیم.

تاسیسی دارالفنون

معلمان خارجی دارالفنون

۱- دکتر پولاک معلم طب و جراحی توبسندده کتاب "ایران سرزمین و مردم آن" روسیو کرشش معلم توپخانه
۲- روسیو فوکاتی ایتالیایی معلم داروسازی ۴- چارتوتا معلم معدن ۵- روسیو تمیرو معلم سواره نظام:

گومنز معلم پیاده ۷- گومنز معلم پیاده

استادان خارجی و داخلی دارالفنون

استادان خارجی و استادان داخلی دار الفنون میرزا عبد الغفارخان ترجم الدوله میرزا علی خان تانظم العلوم

در دارالفنون در مجموع حدود ۱۱۰۰ نفر در ۱۲ دوره از ۱۲۲۰ تا ۱۲۸۷ ق تحصیل کردند. دوره اول ۷ سال طول کشید. دوره های بعد ۵ سال و دوره های آخر ۴ سال بود. در دوره اول ۱۰۵ نفر در دارالفنون پذیرفته شدند دانش جویان در مدت ۵ سال در رشته های پزشکی، مهندسی نظامی، تقاشی و علوم تجزیری و ریاضی و زبان خارجی آموزش دیدند. در این مدت طب غربی رواج یافت، کتاب های ترجمه و تالیف شد، تلگراف پایه گذاری شد، نخستین نقشه های جغرافیایی از شهرها و کشور تهیه شد، عکاسی و تقاشی رونق یافت، آمار گیری از جمعیت تهران و کشف معادن صورت گرفت و

نمونه ای از مکتب و معلم

بنا بر نوشته میرزا تقی خان کاشانی در "رساله تربیت"

یاد دارم که به هنگام صبح^۱ که قوای طبیعی را آغاز تشو و تما بود پدرم تانم و خلدام^۲ داد و به مکتب ملا^۳ معلم فرستاد. و پراته ای بود کاشانه او باش، و اشیانه بوم^۴ و خقآش، تاله بوماتش من العشاء الی الغداة^۵ خواهد

دردمان ر بوده، و باتک جلتوراتش من الصباح الی المساء^۶ جان اهل آن مرز و بوم را فرسوده.

و پراته ای که تاله زاغ و زغن^۷ در اوست

طوطی چگوته تطق بیله وزد اقداران

^۱ - کودکی (صیبه دختر کودک)

^۲ - قلم

^۳ - چند

^۴ - از شب تا صبح (مرز دن اکتاب)^۵ - از صبح تا شب

حاج میرزا حسن رشديه

جمعه ۵ رمضان ۱۲۶۷ق.

تولد در شهر تبریز محله چرنداب در خانه ملامهدی
مجتهد تبریزی

۱۲ رمضان ۱۲۹۸ق.

پیشنماز مسجد بود و داشت در خصوص حرام بودن
اطاعت از حاکم ظالم وعظ می کرد که در پی ورود
مظفرالدین میرزا ولیعهد، برای خوشایند او سخنش را
تغییر داد و وی را «أعدّل ناس» خواند. این تناقض گفتار
چنان وی را منقلب کرد که تصمیم گرفت مسجد را رها
سازد و برای تکمیل تحصیلات دینی عازم نجف شود

۱۲۹۸ق.

از خواندن مقاله‌ای در روزنامه اختر که بی سوادی در
ایران را نتیجه بدی شیوه آموزش می دانست، از عزیمت
به نجف منصرف گردید. سپس، برای مطالعه در شیوه
آموزش در خارج از ایران، عازم دارالمعلمین فرانسوی‌ها
در بیروت شد.

شعبان ۱۲۹۹ق.

نخستین مدرسه ایرانی را با نام رشدیه در ایروان تأسیس کرد.
ناصرالدین شاه در بازگشت از سفر سوم خود به اروپا
وارد ایروان شد و از مدرسه رشدیه دیدن کرد و نظام و

۱۴ محرم ۱۳۰۷ق.

شاید یکی از لحظه‌هایی که رشدیہ را رشدیہ کرد، آن چیزی بوده که داستان «یک در صد و در یک در صد» اختر را خواند که نوشته شده بود: «در جوامع پیشرفته یک در صد بیسواد است و در جامعه‌ی ایرانی یک در صد با سواد» و این آتش به هستی رشدیہ زد و شعله‌ی وجودش را روشن کرد.

پایه گذار نخستین مدرسه در تهران

حاج میرزا حسن رشديه

میرزا علی خان امین الدوله صدر اعظم

شهناز رشديه معروف به شهناز آزاد

همچ نوحه ای، شیخ ...
یکی از دخترانش، به نام شهناز رشديه (معروف به شهناز آزاد)، از پیشگامان جنبش زنان در ایران بود. شهناز با راه‌اندازی مجله «نامه بانوان» که همه نویسندگان آن زن بودند، جنبش مطالبات زنان را در ایران پایه‌گذاری کرد. عنوان «نخستین مدیر زن مدرسه در قم» نیز نصیب یکی دیگر از دختران او شد. چهار سال پس از فوت مظلومانه رشديه، نیما یوشیج دردنامه‌ای در رثای او و هم‌گامانش سرود:

یاد بعضی نفرات

روشنم می‌دارد:

اعتصام یوسف،

حسن رشديه.

قوتم می‌بخشد

ره می‌اندازد

و اجاقِ کهنِ سردِ سَرایم

گرم می‌آید از گرمی عالی دَمِشان.

نام بعضی نفرات

رزقِ روحم شده است.

وقت هر دلتنگی

سویشان دارم دست

جرتم می‌بخشد

روشنم می‌دارد.

۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۷

- نقل از روزنامه اطلاعات، ۱۸ آذر ۱۳۹۵

تریت معلم پیش از مشروطیت

در تمام مدت نیم قرن پیش از مشروطیت ایران، که جنبش آزادی خواهی و تجددطلبی از راه های مختلف ایجاد مدارس جدید در ایران رواج می یافت، هیچ گونه کوششی برای ترتیب معلم به عمل نیامد، نه از جانب دولت و نه از سوی آزادی خواهان و فرهنگ دوستان

قانون اساسی معارف

مطابق با نهم عقرب ۱۲۹۰ شمسی مطابق مصوبه پنجشنبه دهم شهر ذیقعده ۱۳۲۹ قمری ماده ۱ - مکتب و مدرسه عبارت است از تأسیساتی که برای تربیت اخلاقی و علمی و بدنی ابناء نوع دائر می‌گردد.

ماده ۲ - پروگرام مدارس و مکاتب از طرف وزارت معارف معین می‌گردد و باید در پروگرام حیثیت علمی و صنعتی و نشو و نماي بدنی ملحوظ باشد.

ماده ۳ - تعلیمات ابتدائیه برای عموم ایرانیان اجباری است.

ماده ۴ - طریق تحصیل آزاد است لیکن هر کس باید آن اندازه از معلوماتی را که دولت برای درجه ابتدایی معین نموده تحصیل کند.

ماده ۵ - هر کس مکلف است اطفال خود را از سن هفت به تحصیل معلومات ابتدائیه وادارد اعم از این که در خانه باشد یا در مدرسه.

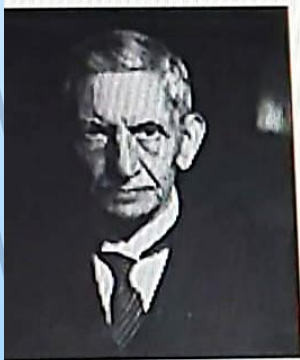
پس از مشروطیت

بعد از مشروطیت تعداد مدارس غیردولتی با سرعت افزایش یافت. در تهران ۵ سال پس از مشروطیت ۷۶ مدرسه ابتدایی پسرانه با ۸۳۴۴ نفر پسر، ۴۶ مدرسه ابتدایی دخترانه با ۲۱۸۷ نفر دختر، در مجموع ۱۰۵۳۱ نفر دانش آموز دایر بود. مدرسه متوسطه دارالفنون دارای ۸۶ محصل و علوم سیاسی دارای ۶۸ محصل بودند. تعداد محصلان مدرسه عالی ۱۵۷ نفر بود که ۱۸ نفر در طب دارالفنون، ۶۰ نفر در شعبه مهندسی دارالفنون و ۱۰۰ نفر در مدرسه نظامی درس می خواندند. (مجله تعلیم و تربیت. س ۴. ش ۹. ص ۵۳۱)

اعزام دانشجو به خارج

مؤدب الملک با ۱۴ نفر از محصلین در ۱۲۹۰ شمسی قبل از عزیمت بیابرس
از چپ بر است ، ردیف اول : جعفرخان حکیمی - احمدخان اردشیر - لاله‌علی‌خان
قریب - مؤدب الملک - میرزا علی‌اکبرخان سیاسی - محمودخان رشیدی
ردیف دوم : زمان‌خان بهنام - میرزا محمود مرشدزاده - سیف‌الدخان شهاب - علی‌خان
ریاضی - محمود میرزا والا

عکس دانشجویان اعزام به اروپا از کتاب حیات یحیی یا ص ۴۱ کتاب یادگار عمرجلد
در سال ۱۲۹۰ شمسی قانونی از مجلس قانونی گذشت که هر سال سی نفر برای تحصیل
مدارج عالیه علمی به خرج دولت رهسپار اروپا شوند
و قرار یرلین نهاده شد که هر سال ۱۵ نفر در رشته تعلیم و تربیت به تحصیل یردازند و
پس از طی دوره دانشجویی و بازگشتن به
ایران به معلمی اشتغال ورزند.

دکتر عیسی صدیق می نویسد: "در همین سال ۱۲۲۹ق که در کلاس سوم دارالفنون
تحصیل می کردم قانونی در ۱۷ جمادی الاول (مقارن یا اردیبهشت ۱۲۹۰ شمسی) از مجلس گذشت که به موجب آن
نفر به شرح زیر از طرف دولت برای تحصیل به اروپا فرستاده شود:
برای معلمی ۱۵ نفر

وضع معارف و مشکلات مدارس پس از انقلاب مشروطیت

برای آگاهی از آشفستگی وزارت معارف نامه ای را که سید محمد تدین به نمایندگی مدارس ملی به آن وزارتخانه نوشته است، می آوریم:

"مقام منیع وزرت جلیله معارف و اوقاف، دامت شوکته"

لزوم ترویج معارف و توسعه آن از بدیهیات اولیه به شمار و مطابق قانون اداری معارف مصوبه مجلس شورای ملی از وظایف حتمیه وزارت معارف است که پیوسته وسایل ترقی و تعالی معارف و مدارس، و موجبات تحصیلات ابتدائی مجانی را تهیه نموده و پیشرفت آن رایگانه مقصود خود قرار می دهد. متاسفانه از بدو مشروطیت و تاسیس وزارت قانونی، یک قدم جدی برای نشر و بسط معارف برداشته نشده و خرابی های آن ترمیم نگشته، و هیچ وسیله برای اصلاح آن اتخاذ نشده. این است که معارف یوما فیومارو به ضعف و مدارس رو به انحلال گذاشته. چنانچه در سنه ۱۳۲۹ هـ ق مطابق راپرت رسمی وزارت معارف عده مدارس ذکور این شهر بالغ بر ۷۸ باب بوده که از این عده ۶۴ باب فقط ملی و به توسط موسسین خصوصی دایر بوده، و امسال بر حسب تحقیقات از مجموع مدارس ملی بیشتر از ۲۵ باب باقی نماده. پس در واقع ۲۰ باب از مدارس باقی مانده. در صورتی که ۵ باب آن در شرف زوال و اضمحلال است. پس در واقع ۲۰ باب از مدارس ملی باقی مانده اند... علت چیست؟

علت همانا عدم توجه اولیای معارف و عدم اعتنای آن هاست که در صدد تهیه وسایل استحکام و ثبات معارف بر نیامده اند. لذا مدارس ملی، که کاملا وخامت اوضاع را حساس شمرده، برای احراز از انحلال مدارس حالیه و تحکیم اساس معارف در آتیه، بعد از تبادل آراء و مشاوره و مذاقه مواد ذیل رایگانه علت برای ایجاد یک اساس متین به جهت معارف دانسته اجرای آن را از وزارت حالیه ملاحظه نمودند.

وزارت میرزا احمدخان بدر

میرزا احمدخان نصیر الدوله بدر

حجتمیرزا بدر نصیر الدوله

میرزا احمدخان بدر در سال ۱۲۸۲ هجری قمری در تهران متولد شد. پدرش میرزا نصیر الدوله نصیرالدوله بود. او در سال ۱۳۰۰ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد.

پس از ترک مدرسه بدر در سال ۱۳۱۳ هجری قمری به تهران آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد.

پس از آنکه بدر در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد.

در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد. او در سال ۱۳۱۳ هجری قمری در تهران به دنیا آمد.

اعلان

دوم آقایان محترم و الا سکون و مالیت و متد کان شهر دولتت اهلستان اعلام بدلوله برطبق لشمیم
 بت محرم و زواد اعلام و تصویب نامه نمبر ۱۹۵۰ که سرالد آن از طرف وزارت جلیبه مایه در تحت
 و ۴۱۲۸۳ اداره مایه اهلستان رسید، امر و مقرر است که مواد ذیل بر طبق اجراء گذارده شود
 ۱ - از سنه پونت ثقی ۱۲۹۷ شمسی دولتت دینار و مقرر واری یک لران و مایه های مستقیم ثقی
 و جنسی از دو بدو

- ۲ - برای کسود تومان دولتت دینار و برای کسود یک لرو و یک لران تمام اخذ خواهد شد
 - ۳ - موارض فوق را مابو رین مایه باید در ضمن و موارض اضافی مایه های مملو و حساب آزا
 جداگانه که داشته صورت آرا حد شده وزارت مایه مقرر شده
 - ۴ - چون موارض مذکور فقط برای نمایین مدارس موارض مقرر شده است لهذا این و موارض
 مبرود مطابق حوا و وزارت جلیبه مقرر برای موارض موارض از طرف وزارت مایه اجازه
 پرداخت داده خواهد شد و بنا بر این مورد مقرر می شود چیزی که عمل موارض اداری و مقرر
 مابو رین اداری و وزارت مملو و مقرر خواهد بود
 - ۵ - ادارات و مابو رین مایه انبارت نخواهند بود مگر در موارض و موارض که از عمل موارض
 مذکور جمع آوری می شود صرف موارض مملو و موارض مملو
 - ۶ - نمایین مدارس ابتدائی و موارض مملو مملو است و مابو مایه در شهرهای مهم یک ایالت
 ایالت که موارض را باید موارض ابتدائی مابو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو
 موارض مملو مملو (عمل ادعا و مملو وزارت مایه)
- لشیر محکم فوق الذکر اداره مایه اهلستان در مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو
 ثقی و جنسی بدون استثنا در مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو مملو
 اهلستان تاریخ ۸ برج ثقی پونت ثقی ۱۲۹۷ (پیشتر مایه اهلستان مملو مملو)

تاسيس دارالمعلمين و دارالمعلمات

ميرزا احمد خان بدر
وزير معارف

ابوالحسن فروغی
رئيس دارالمعلمين

رئیس، معاون و معلمان دارالمعلمین

ریاست دارالمعلمین با مرحوم ابوالحسن فروغی بود.

نظامت آن یا مرحوم اسماعیل مرآت بود از محصلین اعزامی سال ۱۲۹۰ به فرانسه بود که بعد وزیر شد

معلمان دارالمعلمین همواره از برگزیدگان علم و فرهنگ بوده اند

نخستین معلمان این مرکز استادان عباس اقبال آشتیانی، غلامحسین رهنما، فاضل تونی، عبدالعظیم خان قریب، حبیب الله ذوالفنون، دکتر علی اکبر سیاسی بودند

این مرکز دبستانی ضمیمه داشت که در آنجا معلمین آینده، خود به تجربه دست می زدند و با راهنمایی استادان خود دانش و منش لازم را کسب می کردند. "نقل از تاریخ آموزش و پرورش ایران تألیف دکتر احمد آقا زاده ص ۱۳۸"

محل دارالمعلمین ابتدا در خیابان نادری (جمهوری کنونی) و سپس در عمارت شرکت فرهنگ واقع در تخت زمرد بود. دارالمعلمین مدرسه ضمیمه داشت تا محصلین زیر نظر معلمان خود تدریس عملی داشته باشند. هم

میرزا احمد خان شاعر و نویسنده

"میرزا احمد خان بدر مردی هوشمند، نیک محضر، گشاده‌رو، فعال، معارف‌پرور، دقیق و مشوق علم و هنر بود" (یادگار عمر آدکتر صدیق) در مدت دو سال وزارت خود با وجود مشکلات فراوان آن، به اقدامات و نوآوری‌هایی دست زد که بسیار تحسین برانگیز بود. از جمله کارهای او به تصویب رساندن همان قانونی بود که به موجب آن کارهای زیر صورت گرفت:

ده مدرسه ملی که قادر به ادامه کار نبودند به وزارت معارف واگذار شد.

تأسیس سی باب مدرسه مجانی پسرانه و ده باب دخترانه در تهران.

تأسیس نه باب دبیرستان در تهران

تأسیس تعدادی مدرسه در شهرها.

در ابتدا این مدارس با شماره (نمره) خوانده می‌شدند و بعداً برای هر یک نامی انتخاب کردند و آن‌ها را به دانشمندان و شعرای ایران نامیدند. مانند: فارابی، ابن سینا، نظامی، مولوی

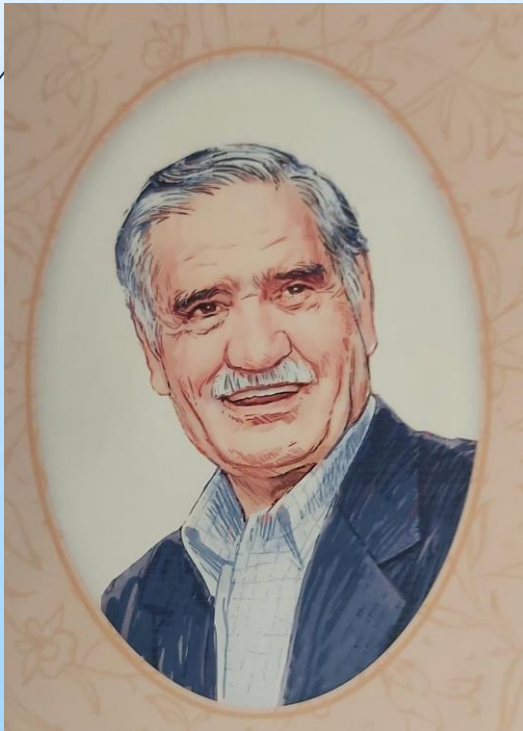
نمونه شعر میرزا احمد خان

چند از دگران وام کنی جامه و دستار
در خانه پدر خواسته و جامه نهاده
ای تازه نهالان که برومند بمانید
خارش بزدايید و گلش را بفزایید
رو جامه و دستار پدر را توبه دست آر
در یوزه به بیگانه همش پود و همش تار
گل رفت از این باغ و به جامانده می خار
کارایش این باغ شمار است سزاوار

سالنامه وزارت معارف

یکی دیگر از اقدامات میرزا احمد خان بدر انتشار سالنامه معارف بود. این سالنامه به همت میرزا علی اصغر خان حکمت انتشار یافت و در برگزیده مقالات علمی و تربیتی معلمان و اطلاعات و آماری از وزارت معارف بود. در نخستین سالنامه که در سال ۱۳۳۷ق/۱۲۹۷ش منتشر شد تعداد مدارس ابتدائی دولتی و غیر دولتی ۴۵ باب با ۲۴۰۳۳ دانش آموز، مدارس متوسطه ۱۱ باب با ۲۳۹۲ دانش آموز جمعاً معلمان ابتدائی و متوسطه زن و مرد ۹۲۲ نفر گزارش شده است. (مرجانی، ص ۷۰)

باستسکر از توجه و همراهی شما

استاد اسفندیار معتمدی

پژوهشگر، مؤلف کتاب‌های درسی
چهره ماندگار آموزش فزیک ایران